

Izhaja vsak dan razen sobot, nedel in praznikov
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori:
2857 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2857 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XL Cena lista je \$8.00 Entered as second-class matter January 18, 1938, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23. ILL., ČETRTEK, 27. MAJA (MAY 27), 1948 Subscription \$8.00 Yearly STEV.—NUMBER 105

Korporacija General Motors sklenila pogodbo z avtno unijo

Zvišala je plače za enajst centov na uro in s tem odvrnila stavko. Nova mezdna formula osvojena

Detroit, Mich., 26. maja.—Korporacija General Motors je naznanila sklenitev pogodbe z unijo združenih avtnih delavcev CIO, zvišala plače za enajst centov na uro in s tem odvrnila pretečo stavko, ki bi bila oklicana v petek. Pogodba krije okrog 225,000 delavcev, uspešnih v tovarnah korporacije v Detroitu in drugih mestih, in bo v veljavi dve leti.

Pogodba je edinstvena v tem, ker določa ureditev plače v soglasju z življenjskimi stroški pozneje. Osvojena je bila nova mezdna formula, ne samo za avtno, temveč tudi druge industrije. Korporacija ni razkrila, ali bo zvišala cene avtomobilov, ker je zvišala plače delavcem.

Korporacija je ponudila iste pogoje 40,000 delavcem, članom unije United Electric Workers CIO. Voditelji te unije sedaj študirajo formulo. Mezdna formula je označila za nov dostop k problemu življenjskih stroškov. Uradniki so izjavili, da se bodo letni dohodki delavcev zvišali za \$75,000,000. Povprečna plača je bila zvišana na \$1.61 na uro.

Avtna unija je naglasila, da se bodo letni dohodki delavcev zvišali za \$220,000,000, ako bodo druge avtne kompanije osvojile novo formulo. Uradniki unije so pozdravili sklenitev pogodbe kot dokaz odobravitve načela, da se cene in profitti zadeva delavcev, kar je napredek.

Emil Mazey, nadomestujoči predsednik avtne unije, je napovedal, da bo mezdna formula pospešila izravnavo konfliktov s Chrysler Motor Corp. in končala stavko, ki je bila oklicana pred dvema tednoma in v kateri je udeležnih 75,000 delavcev.

Pogajanja med avtno unijo in Chrysler Motor Corp. se bodo obnovila danes. Korporacija je ponudila zvišanje plače za šest centov na uro pred oklicem

Predsednik Izraela obiskal Trumana

Amerika bo morda preklicala embargo

Washington, D. C., 26. maja.—Dr. Chaim Weizmann, začasni predsednik Izraela, židovske države v Palestini, je obiskal predsednika Trumana v Beli hiši. Razgovor med njima je trajal 30 minut.

Weizmann je razkril, da mu je Truman dal upanja, da bo Amerika preklicala embargo na izvoz ameriškega orožja na Srednji vzhod. Dalje je razkril, da je razpravljal s Trumanom o ameriškem posojilu do sto milijonov dolarjev židovski državi. Denar naj bi šel za nakup orožja in rekonstrukcijo. Truman je zagotovil Weizmannu, da ne bo nepriklon in poteškoč glede ameriškega posojila Izraelu, ker židje vedno plačujejo dolgove.

Tri ure po konferenci med Weizmannom in Trumanom je državni department naznanil, da je naslovil protest Egiptu in Siriji, ker sta proklamirala blokado palestinskega obrežja. Department je v protestu naglasil, da ameriška vlada ne priznava blokade.

Možnost je, da bo Amerika pošiljala orožje Izraelu, če se arabske dežele ne bodo odzvale ukazu varnostnega sveta Združenih narodov za ustavitev streljanja in končanje sovražnosti v Palestini.

Linije v Palestini presekane

Vlada židovske države bo revidirala odločitev

Kairo, Egipt, 26. maja.—Enote egiptске armade so v prodiranju po palestinskem obrežju presecale linije med židovskimi naselbinami v severni in južni Palestini, pravi poročilo egiptskega obrambnega ministrstva.

Enote egiptске armade so v vtoku v Irak Suveidan, 27 milj južno od Tel Aviva in 17 milj severovzhodno od Gaze. V Tel Avivu je sedež vlade židovske države Izrael.

Poročilo dostavlja, da je Irak Suveidan važno mesto. To kontrolira komunikacijske zveze z židovskimi naselbinami v južni Palestini.

Reprezentanti arabskih dežel, ki so se sestali na konferenci v Ammanu, glavnem mestu Transjordanije, v svrhu diskuzij poziva varnostnega sveta Združenih narodov, naj ustavijo sovražnosti, so napovedali uničenje židovske obožene sile v starem delu Jeruzalema. Arabske čete so pognale z dinamitom v zrak štiri poslopja v židovski četrti Jeruzalema.

Tel Aviv, Palestina, 26. maja.—Vlada židovske države je naznanila, da bo revidirala odločitev glede ustavitve streljanja v Palestini. Zunanji minister Moshe Shertok je poslal kablogram organizaciji Združenih narodov. On kritizira varnostni svet, ker je odložil apel za sklenitev premirja 48 ur v prilog arabskim deželam. Egipt in Sirija sta dali zagotovilo, da bodo reprezentanti arabskih dežel odgovorili, ali se bodo odzvali apelu za sklenitev premirja ali ne.

Člani političnega odbora Arabske lige zborujejo v Ammanu. Poročilo pravi, da jim je Velika Britanija svetovala, naj se izrečejo za sklenitev premirja in ustavitev streljanja v Palestini. Arabci nečesto priznati židom pravice do ustanovitve židovske države v Palestini.

Krvavi izgredi na Jamajki

Kingston, Jamajka, 26. maja.—Več ljudi je bilo ubitih in ranjenih v izgredih med pristaši delavske stranke in narodne stranke. Policija je bila mobilizirana za zatiranje izgredov.

OJAČANJE PRIJATELJSKIH ODNOSOV MED SLOVANI JE CILJ POLJSKE

Variava, Poljska, 26. maja.—Obris poljske zunanje politike za to leto je podal Viktor Grosz, direktor oddelka za informacije zunanjega ministrstva. Dejal je, da je glavni cilj ojačanje in razširjanje prijateljskih odnosov med slovanskimi državami.

Grosz je obsojal razgovore med ameriškimi in britanskimi uradniki v Frankfurtu, nanašajoči se na ustanovitev nemške administracije. Obsodbo je podprl poljski tisk skoro soglasno. Poudaril je, da se s te zapadne sile odločile za ustanovitev vlade v zapadni Nemčiji.

Deklaracija o poljski zunanji politiki poudarja važnost trdne zveze med Poljsko in Sovjetsko unijo in drugimi slovanskimi državami, opozicijo proti cepitvi sveta, obrambo demokracije in potrebo svetovnega miru. Poljski tisk je udaril po Ameriki in

Domače vesti

Iz Clevelanda
Cleveland.—V Collinwoodu je naglo umrl Anton Marinšek, star 53 let, doma iz St. Mihala pri Postojni, v Ameriki 28 let, član ABZ. Zapušča tri sestre—Mary Kukanjo v bližnjem Mentorju, drugo v starem kraju in tretjo v Braziliji.—Po dolgi bolezni je umrl Nikolaj Pasderz, star 65 let, doma iz Krasinca, pošta Graded, v Ameriki 46 let. V Perryju, O., zapušča sestro Katarino Zajc.—Po enotedenski bolezni je umrl Frank Stibil, star 76 let, doma iz Ustaje na Primorskem, v Ameriki 39 let, član društva 135 SNPJ. Tukaj zapušča tri sinove in več vnukov, v starem kraju pa brata in sestro.—V bolnišnici je po daljši bolezni umrl John Bradač, eden prvih naseljencev v Newburghu, star 75 let, doma iz Male Lese pri Krki, Dolenjsko, v Ameriki 55 let, član SDZ. V naselbinu je bil znan gostilničar. Žena mu je umrla pred osmimi leti. Tukaj zapušča štiri poročene hčere, dva sinova, več vnukov in vnukinj, v starem kraju pa sestro.—Poročila sta se Lillian Tanko in Charles Delsender iz Collinwooda. — Pri družini Andrew Mirtic na zapadni strani so se oglasile rojčnice in pustile vrojenčca.—Bob Gorski, sin družine Frank Gorski se nahaja v luteranski bolnišnici radi poškodb, katere je dobil 17. maja pri padcu z visokega odra v tovarni Sherwin-Williams Co. Poškodbe so resne. Ponesrečenec se je nedavno poročil z Jean Russ.

Douglas za demokratično politiko

Preprečila bo cilje komunistov

Denver, Colo., 26. maja.—William O. Douglas, član federalnega vrhovnega sodišča, je dejal, da demokratična politika, ki prakticira doma, kar pridiga v tujini, je najboljša sredstvo v borbi proti komunizmu in za preprečenje ciljev komunistov, ki so dominacija sveta. Ljudstvo ne sme gledati na vprašanje med Ameriko in Rusijo kot na izbiro med pomirjenjem in vojni. Odgovor komunistom na domači in zunanji frontah mora biti v akcijah, ki bodo odpravile pogoje, kateri omogočajo prospanje komunizma.

„Na domači fronti ne smemo narediti iz ameriških komunistov strašila,“ je rekel Douglas. „Bojazen pred 100,000 komunisti v Ameriki ni upravičena. Zaščititi se moramo le pred komunistično propagando.“

Amerika mora začrtati zunanjo politiko tako, da bo pospeševala liberalne in človečanske programe za ljudstva sveta. Pokazati jim mora pot in programe praktične socialne rekonstrukcije. Amerika ne more vsiliti takih programov drugim državam, podpira pa lahko liberalce v vsaki državi, ki imajo programe socialne rekonstrukcije za ljudstvo. Amerika mora podpirati one, ki predstavljajo demokratične vrednote in imajo praktične programe za politično akcijo. Kadar mi podpiramo koruptne, diktatorske in fašistične vlade, izgubljamo tla v borbi proti komunizmu.“

Poskus za odvrnitev stavke v Kanadi

Ottawa, Kanada, 26. maja.—Delavski minister Humphrey Mitchell je sklical konferenco reprezentantov železniških unij in kompanij, da odvrne pretečo stavko. Bratovščine imajo 140,000 članov, ki so se pri glasovanju izrekli za oklic stavke. Glasovanje je bilo odrejeno, ko so kompanije zavrnile zahtevo glede zvišanja plače za 35 centov na uro. V konflikt je posegel Mitchell, da odvrne stavko.

Anglija za premirje v Palestini

Bevin konferiral z ameriškimi poslanikom

London, 26. maja.—Zunanji minister Ernest Bevin je dejal v parlamentu, da bo Velika Britanija storila vse za sklenitev premirja v Palestini in ustavitev sovražnosti med židi in Arabci. Nastopil je pred člani parlamenta po konferenci z ameriškimi poslanikom Lewisom Douglassom.

Bevin je razkril, da je bil predmet razgovorov med njim in poslanikom sklenitev dogovora med Veliko Britanijo in Ameriko glede metod, ki naj bi omogočile vzpostavitev miru v Palestini. Velika Britanija skuša dobiti zagotovilo od židov in Arabcev, da bodo odložili orožje v soglasju z apelom varnostnega sveta Združenih narodov. Ona čaka na odziv židov in Arabcev.

Bivši premier Winston Churchill, vodja konservativne stranke, je zahteval od Bevina izjavo s pojasnili o situaciji v Palestini. Bevin je dejal, da bo podal izjavo pozneje.

Laborit Samuel Segal je potožil Bevina v zagato z vprašanjem: „Ali ne bi Velika Britanija demonstrirala nedoslednost s pozivom na arabske dežele, naj ustavijo streljanje, ker jih ona zalaga z orožjem in strelivom?“

„Želim, da ne bi nihče povzročal predsodkov ostališču Velike Britanije,“ je odgovoril Bevin. „Mislim, da je Segal za mir, ki je tudi naš cilj.“

Pogajanja med unijo in kompanijo obnovljena

New York, 26. maja.—Pogajanja med unijo telefonskih delavcev in American Telephone & Telegraph Co. so se obnovila. Unija je zapetila z oklicem stavke, ko je kompanija odbila zahteve glede zvišanja plače. V konflikt je posegel federalni posredovalni odbor in izsilil obnovo pogajanj.

Cenzura vesti v židovski državi

Tel Aviv, Palestina, 26. maja.—Vlada Izraela, židovske države, je odredila strogo cenzuro vesti. Naznanila je ustanovitev posebnega urada, kateremu morajo časniki predložiti vse vesti. Časnikarji ne morejo razkriti v vesteh številca vojakov židovske armade, ki so zavojevalni v bitkah z Arabci.

FEDERALNA VLADA NAJ PREVZAME IN KONTROLIRA ŽELEZNICE

Washington, D. C., 26. maja.—Voditelji 20 železniških unij in bratovščin so pozvali federalno vlado, naj prevzame železnice, jih kontrolira in drži stalno, ako je to potrebno. Vlada ima začasno kontrolno nad železnicami. Predsednik je odredil zasego železnic 10. maja in s tem odvrnil stavko.

Člani eksekutivnega odbora železniških bratovščin in unij so na svoji seji sprejeli resolucijo z zahtevo, naj federalna vlada prevzame železnice. V njeno blagajno naj bi se stekali dohodki železnic in ona naj bi se pogajala direktno z voditelji treh bratovščin, ki so se odločili za oklic stavke, katere pa je bila odvrnjena.

H. W. Fraser, načelnik odbora in predsednik bratovščine izprevednikov, je dejal, da resolucija ne zahteva podržavljenja železnic „preko tega slučaja.“ Ta slučaj je spor med bratovščina strojevodij, kurjačev in kretničarjev ter železniškimi kompanijami.

Britska delavska stranka podprla Bevinovo politiko

Zunanji minister priznal, da ameriška pomoč ne bo rešila problemov. Levičarska opozicija poražena

Scarborough, Anglija, 26. maja.—Delavska stranka je na svoji letni konferenci po vroči debati podprla politiko zunanjega ministra Ernesta Bevina. Zadevna resolucija je bila sprejeta s 4,097,000 proti 244,000 glasovom. Konni Zilliacus, vodja levičarskega krila laboritov v parlamentu, je predlagal takojšen razpust britsko-ameriškega vojaškega štaba, znižanje oboževanja, odpoklic britskih čet iz Grčije, podržavljenje industrij v zapadni Nemčiji, tovarištvo med Veliko Britanijo in Sovjetsko unijo na Srednjem vzhodu in Dardanelah ter podvzete korakov, da se Velika Britanija zaščiti pred nevarnostjo Marshallovega načrta. Njegov predlog je bil poražen.

Zilliacus je dejal pred delegati, „da Bevinova politika izgublja mir in potiska Veliko Britanijo v vojno. Ako ne bomo kooperirali z delavskimi vladami v vzhodni Evropi, bomo zabredli v vojno.“

Victor Yates, levičarski laborit in član parlamenta, je dejal, „da Amerika ustvarja vojno razpoloženje in ovira prizadevanja v prilog svetovnemu miru.“

Ko je Bevin vstal s sedeža, da odgovori kritikom, je bil aplavz pomešan s sovražnimi vzkliki. Nekaj minut je molčal in gledal mračno na delegate. V svojem govoru je napadal Sovjetsko unijo in jo obdolžil, da vodi živčno vojno v Grčiji, Turčiji, Berlinu in ob jugoslovanski meji. Kritiziral je premierja Stalina, ker je odgovoril na odprto pismo, katero mu je poslal Henry A. Wallace, kandidat za predsednika Združenih držav. „Apel na ljudstvo preko glav izvoljenih vlad, niso pot v mir,“ je dejal.

Agitacija za združitev Nemčije

Levičarji zahtevajo razpis plebiscita

Berlin, 26. maja.—Nemški komunisti in drugi levičarji so raztegnili agitacijo za združitev Nemčije na ameriški predel Berlina, kjer zbirajo podpise na peticije za razpis plebiscita. To je odprto izzivanje ameriških oblasti, ki so proti plebiscitu.

Ameriške oblasti so zapretile z aretacijo levičarjev, ako bodo nadaljevali svoje aktivnosti. Agitacija za razpis plebiscita je prepovedana tudi v francoskem predelu Berlina, ne pa v britskem sektorju.

Kampanja zbiranja podpisov za peticije se je pričela pred dvema tednoma. Poročilo pravi, da je več tisoč Nemcev podpisalo peticije v ruski okupacijski coni. Ameriške oblasti trdijo, da je agitacija za razpis plebiscita manever, čigar cilj je raztegnitev komunističnega vpliva in ustanovitev komunistične vlade v Nemčiji.

Razgovori o pogodbi odloženi

Rusija podprla jugoslovanske zahteve

London, 26. maja.—Razgovori med reprezentanti štirih vele-sil — Velike Britanije, Rusije, Amerike in Francije — o sklenitvi mirovne pogodbe za Avstrijo so bili odloženi. Pred dvema tednoma so bili suspendirani. Prizadevanja za doseglo sporazuma med štirimi vele-silami so se izjalovila zaradi nesoglasja med Sovjetsko unijo na eni strani in Ameriko, Veliko Britanijo ter Francijo na drugi. Naznanilo o odložitvi razgovorov je bilo objavljeno, ko sta se na privatnem sestanku sestala Samuel Reber, načelnik ameriške delegacije, in M. P. Kotimov, načelnik ruske delegacije.

Vest pravi, da je Kotimov informiral načelnika ameriške delegacije, da je dobil navodila iz Moskve, da mora podprati jugoslovanske zahteve. Jugoslavija zahteva od Avstrije slovensko Koroško in vojno odškodnino \$150,000,000.

Avstrijska vlada na Dunaju je razglasila vojaško okupacijo dežele za nelegalno in pozvala štiri vele-sile, naj odpokličejo svoje čete iz Avstrije. Leopold Figl, predsednik avstrijske vlade, je omenil to dejstvo v pismu članom zavezniškega sveta. Člani sveta so odločili, da mora Avstrija prispevati za vzdrževanje okupacijskih sil \$59,740,000 v tem letu.

Francija zahteva garancijo od Amerike

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (razen Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrti leta; za Chicago in okolice Cook Co., \$9.50 za celo leto, \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$8.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarodenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštne.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Glasovi iz naših naselbin

Smrt pridno na delu

Lincoln, Ill.—Iz naše naselbine se malo kdaj kaj sliši. Tudi sedaj nimam vselega poročila, ampak žalostno vest o smrti dveh članov društva št. 116 SNPJ.

Prvi nas je zapustil Dominik Erklavec, ki je po nesreči izgubil življenje. Dne 18. maja okrog poldne je rekel ženi, da pojde malo na sprehod. Ker se ni vrnil, ko je bilo že pozno zvečer, so ga pričeli iskati. Iskali so ga vso noč in drugi dan do popoldne, končno pa ga našli v rezervarju, iz katerega pumpajo vodo v poleg stoječi rastlinjak. Pronašli so, da je utonil po nesreči.

Domenik je bil ob smrti star 78 let. Rojen je bil pri Litiji. Bil je zvest član SNPJ od l. 1904. V Lincolnu je živel od l. 1910. Dokler je mogel, je delal v premošnjaku, poleg tega pa tu in tam popravljal čevlje. Zapušča žalujočo ženo, v Chicagu dva pastorka in eno pastorko v Springfieldu. Nekatere v Ameriki je tudi njegov brat, če še živi.

Pokojnik je bil mirnega značaja in priljubljen pri ljudeh, kar je pričal tudi njegov pogreb. Dne 17. maja pa je podlegel pljučnici član John Romich, star komaj 34 let. Rojen je bil tukaj v Lincolnu. Njegova žena mu je umrla pred enim letom, sedaj pa je šel zanjo tudi on. Bil je močne postave in priden delavec, zato je bil povsod spoštovan, kar je pričal tudi njegov pogreb.

Dragi John, prehitro si nas zapustil, toda kadar pride smrt, nič ne vpraša, ali si mlad ali star.

Za njim žalujejo starši John in Mary Romich in dve poročni sestri, Mrs. M. Soic, živeča v Cheyenu, Wyo., in Mrs. F. Schubert, živeča v Dawagiacu, Mich.

Pri našem društvu bomo oba člana pogrešali in ostala nam bosta v trajnem spominu. V imenu društva se lepo zahvaljujem članom, ki so se udeležili pogrebov, sorodnikom pa moje globoko sožalje.

Mike Brill, tajnik.

Opis potovanja po Californiji

II.
Sheboygan, Wis.—Po sedemdesetkemu bivanju v Buena Parku in Los Angelesu, smo se odločili, da odrinemo v Sacramento na naslov rojakinje Josie Remitz, s katero smo se že poprej pisмено domenile.

Torej v sredo ob eni popoldne zasedemo avtobus, kateri nas je popeljal v Sacramento. Ker je bilo že temno, ko smo dospeli tja, nismo hotele buditi rojakov, ter smo prenočile v hotelu.

Drugo jutro smo po telefonu iz hotela klicale Mrs. Remitz, a oglasil se je njen nečak in povedal, da je ni doma, ker je šla na neki pogreb. Imeli smo torej dovolj časa na razpolago in smo si malo ogledale trgovine in domo, popoldne pa se podale na dom te naše vesele rojakinje, katero smo našle doma. In še koga smo našle tam? "Big" Tonyja in njegovo ženo. Ta mož vedno potuje in s svojo koncertino zabava rojake, kamor pride. V Prosveti sem večkrat čitala njegove dopise, sedaj pa sem imela priliko osebno seznaniti se z njim. Prav vesel me, da sem ga srečala, kajti mož je prijazen in družaben, prav tako tudi njegova soproga. Vabil nas je, da ga obiščemo na njegovem domu v Oaklandu, ter nam natančno razložil, kako pridemo do njegovega doma. Škoda, da nam ni bilo mogoče sprejeti povabila, drugič se bomo pa znašle ravno na njegovem pragu. Do tedaj pa ti želimo, Tony, vse najboljše, kakor tudi tvoji mami!

Takoj drugi dan pa našim prihodu je Mrs. Remitz najela

za zgradnjo polnokrvne socialistične družbe. Na tej poti ji bo vsak iskren socialist želel čim večjega uspeha. V vsaki deželi bi kaj takega seveda ne bilo mogoče, posebno pa ne v močnih kapitalističnih državah, kjer bo kapitalizem izginjal le bolj počasi in polagoma, ako se bodo hotele izogniti nasilnim in krvavih revolucij in splošnega kaosa. Jugoslavija se je k sreči izognila tej fazi kapitalističnega razvoja in zmagala s svojo revolucijo v osvobodilni vojni.

Na izrednem zasedanju varnostnega sveta je Mordcaai Eliaš, ki zastopnik židovske države Izraela apeliral. Naj Zdrušeni narod nastopijo proti arabskim agresorjem z ekonomskimi sankcijami in vojaško silo. Dosegel ni ničesar, ker je varnostni svet razdvojen. Amerika in Rusija sta naklonjeni "drastični" skiciji za ustavitve vojne v Palestini, Anglija in ostale članice pa pravijo, da je treba nastopiti "počasni previdno." Anglija deluje roka v roki z arabskimi fevdalci.

avtomobil in peljale smo se od enega konca mesta do drugega. Mrs. Remitz nam je razkazala vse zanimivosti mesta, kakor tudi kapitol Californije.

V nedeljo, 18. aprila, smo se pa zopet naložili na avtomobil, šest po številu, in se odpeljali na obisk k našim rojakom v Grass Valley. Tam kopljejo tudi zlato rudo. Naši rojaki imajo prav lepe hiše, čeprav so postavljene po raznih strminah, kajti v tem kraju je le malo ravnine.

Pri prvi slovenski družini smo se ustavili malo po dvanajsti uri. Gospodar je takoj prinesel bokal domačega vina, potem drugega in tako naprej, dokler se nismo poslovili. Gospodinja pa nam je pripravila okusno kosilo. Oba sta res jako prijazna. Nato smo obiskali družino Zupan. Zopet vino, katero je kar samo teklo po grlu. Pridružila se je nam še druga skupina: Piriz iz Montane, rojak Petrich in žena iz Montane in Josie Hompton iz Grass Valleyja. Pričeli smo prepričati. Ne pomnim tako vesele družbe, kot je bila ta. Končno pa smo se vsi skupaj slikali. Fotografije so prav lepe—sami veseli obrazi. Razšli smo se šele, ko se je pričelo mračiti.

Obiskali smo še dve drugi družini in zopet smo popivali, peli in celo plesali. Vsem tem rojakom najlepša hvala za gostežbo in veselo družbo. Ura je bila že čez polnoč, ko smo se srečno pripeljali na dom rojakinje Remitz.

Proti koncu našega potovanja po Californiji sem se odločila obiskati našega rojaka, ki je bil v mladih letih velik prijatelj mojega sina. Po vojni se je nastanil v Salinasu, kjer ima gostilno. Salinas je šest ur vožnje od Sacramento, zato nisem nič kaj rada šla na pot sama, končno pa se je odločila Mrs. Remitz in šla z menoj.

Avtobus sva zasedli ob treh popoldne in dospeli tja ob devetih zvečer. Rojaka sem poklicala po telefonu in prišel je po naju. Salinas je majhno in zelo lepo ter čisto mesto. Prebivalci se izključno bavijo s pridelovanjem salate, kajti druge industrije ni. Prijatelj od mojega sina se piše Raymond Oddo. Povedal mi je, da tam ženske zaslužijo do sto dolarjev na teden, toda denar prav tako hitro potrošijo. Preskrbel nama je sobo v hotelu.

Namesto da bi šle drugo jutro nazaj v Sacramento, sva se pa odločili za San Francisco, ki je jako lepo mesto. Peljali sva se tudi čez sedem milj dolg most. Videla sem Golden Bridge in veliko drugih zanimivosti. Obiskali smo tudi krajski hribček in nekaj slovenskih družin. Ker je bilo že blizu pete ure popoldne, sva morali odriniti proti domu, kamor sva dospeli ob devetih zvečer.

Čas je hitro tekkel in treba se je bilo posloviti od sončne Californije. Dne 23. aprila ob 1.45 popoldne smo zasedle avtobus in

govor se je nanašal večinoma v prid hrvatskega dnevnika Narodnega glasnika. Oba sta zano priporočala, da podpiramo Henryja Wallacea za predsednika ZD.

V Pueblu oz. po vsem Coloradoju z veliko vneto delujemo za progresivno stranko, katere predsedniški kandidat je Henry Wallace, podpredsednik pa senator Taylor. Kampanja je v polnem zamahu, kar sem že opisal v zadnjem dopisu. Tukaj imamo organizacijo, ki nosi ime "Pueblo Committee Wallace for President". Dela je veliko, zato delamo prostovoljno noč in dan, zavedajoč se, da delamo v dobrobit vsega naroda.

Dne 7. maja smo imeli v tukajšnji mestni dvorani prvi večji javni shod, na katerem so nastopili razni izkušeni govorniki: Lee Pressman, bivši gl. odvetnik CIO, Paul Robsen, znani koncertni pevec, in Chas. Graham, odvetnik iz Denverja.

Poročilo o aktivnostih v zapadni metropoli

Pueblo, Colo.—Dne 25. aprila smo imeli priliko videti kinoslike iz stare domovine, katere je predaval Anton Majnarič, urednik Narodnega glasnika.

Majnarič je bil rojen na Hrvaškem, a je prišel v Ameriko, ko je bil star eno leto. Poleg angleščine govori dobro tudi hrvaško in slovensko. Predvajal je štiri filme in jih vmes tolmačil. Dva filma sta kazala večinoma hrvaško in nekaj prizorov tudi iz Slovenije, Bosne, Dalmacije, Srbije. Se posebno interesanten prizor je bil zavetje Beograda.

Po kazanju prvih dveh filmov je Majnarič imel interesanten govor in povedal marsikaj o razmerah v novi Jugoslaviji. On se je nudi tam devet mesecev in pol ter prepotoval vso Jugoslavijo.

Za njim je nastopil njegov spremljevalec Mate Brzovič. Govoril je v hrvaščini. Njegov

govor se je nanašal večinoma v prid hrvatskega dnevnika Narodnega glasnika. Oba sta zano priporočala, da podpiramo Henryja Wallacea za predsednika ZD.

V Pueblu oz. po vsem Coloradoju z veliko vneto delujemo za progresivno stranko, katere predsedniški kandidat je Henry Wallace, podpredsednik pa senator Taylor. Kampanja je v polnem zamahu, kar sem že opisal v zadnjem dopisu. Tukaj imamo organizacijo, ki nosi ime "Pueblo Committee Wallace for President". Dela je veliko, zato delamo prostovoljno noč in dan, zavedajoč se, da delamo v dobrobit vsega naroda.

Dne 7. maja smo imeli v tukajšnji mestni dvorani prvi večji javni shod, na katerem so nastopili razni izkušeni govorniki: Lee Pressman, bivši gl. odvetnik CIO, Paul Robsen, znani koncertni pevec, in Chas. Graham, odvetnik iz Denverja. Prvikrat se je zgodilo, da so jeklarski delavci, organizirani v CIO, piketirali pred mestno hišo ter nosili napise "CIO—not Third Party!" Žalostno, a resnično! Med temi piketi so bili tudi tukaj rojeni Slovenci.

Shoda se je udeležilo približno 750 oseb, kolekta pa je prinesla \$610.10. Udeleženci so navdušeno pozdravljali izvajanja govornikov in pevca Robsona.

V dneh 29. in 30. maja pa bomo imeli državno konvencijo v Denverju, na kateri bo tudi določeno legalno ime stranke, dalje bodo sprejeti razni drugi zaključki, da se zadosti državnim zakonom. Na konvenciji bo nastopil kot govornik tudi Henry Wallace. Konvencijni odbori so že imenovani, oziroma njih načelniki in tajniki. Tudi pike je imenovan za podnačelnika enega teh odborov.

Dne 31. maja pa bomo imeli zopet javni shod v mestni dvorani (Memorial Hall), na katerem bo gl. govornik Henry Wallace. Priporočam vsem Slovincem in Hrvatom iz okoliških naselbin, da se gotovo udeležijo tega važnega shoda. Posebno pa ne bi smelo manjkati nobenega Pueblčana.

Cenjeni rojaki, pristopajte v novo stranko, katere deluje za resnično demokracijo in ki ji je na čelu Wallace, kateri je vreden naslednik pokojnega Roosevelta in drugih velikih ameriških mož.

Upam, da ne bo nobenega zavrednega delavca na piketni liniji proti govornikom, kateri zagovarjajo na shodih pravo demokracijo in delujejo v korist vsega ljudstva.

John M. Stonich.

Prispevajte v obrambni sklad!

Vsi darovi za obrambo Enakopravnosti, Prosvete in Proletarca naj se pošiljajo na naslov: John Pollock, 24465 Lakeland Blvd., Euclid 23, Ohio. Br. Pollock je blagajnik obrambnega sklada.

Učinek slepega sovraštva

Ladja iz pristana plove, voda ob straneh šumi, belo liso in valove pušča za seboj, hiti.

Vsako ima svoje delo, zadovoljno ga vrši, moštvo ladje je veselo, v miru, bratstvu vse živi.

Nesoglasje se pojavi, moti začne ljubi mir, vsak modrije svoje, prvi, če pojavlja se prepri.

Razdelijo se v dve struji, zlobni duh pritakne se, vedno so glasnej, huji, zviti zlobec štuva vse.

Uničite jih, enim pravi, drugim pravi isto to, naj se jih kar vse zdavi pa spet mir k vam prišel bo.

Zlobec grdi obupava, da nakana spodleti, ker nikdo ne namerava, da uničil druge bi.

Pa se končno mu posreči, da jih nekaj preslepi, ubi vladanja vabeči jim migljejo pred očmi.

Vi ste modri, nezmojljivi, vi krmarji pravi ste, ste pogumni, iznajdljivi, vam pripada vodstvo vse.

Luknjo naredijo v ladji, kjer nasprotna stran stoji, da zadajo sunek zadnji, da jih veda potopi.

Voda vdirati začneja, vsi naperi ne vzdrže, vse hiti, maši, se drenja, voda pa le viša se.

Slepici so si pregradili ladje prostor svojo stran, šepetali, veselili, zdaj napočil je naš dan.

Naj jih voda le žalije mi to spravimo že ven, več ne bodo razprtije, red naš zdrav bo in jeklen.

Radost kratka že mineva, razočaranje sledi, plašč spoznanja jih odeva, vsej posadki smrt pravi.

Konec ladje se pogreza, drugi konec v zrak štrli, v paniki vsak vije pleza, da življenje reši si.

Vse zaman, rešine bilke, ni jo vidit več nikjer in obrežne ne svetilke, le morja valov nemir.

Zadnji grozni krik obupa še odjekne pod nebo, ladja zginja, ni več hrupa, vse je tih pod vodo.

Zlobec zmagoslavno pleše, gromko se reči na glas in zavisti iskre kreše, pa sem le uničil vas!

J. Tomič.

Casi so resni—podpirajmo progresivno stranko!

Detroit, Mich.—Časi so danes zelo resni, bolj resni kot kdaj prej v zgodovini Amerike, zato pa je nudno potrebno, da trdno stojimo združeni, ker le v združenju je moč.

Spomnite se, kaj je dejal Kristus. "Zidajte cerkev na skalo in je ne bo nihče uničil!" Tega nauka se bi morali oprijeti tudi delavci. Zidajmo svoje organizacije, ideje in vse, kar smo si pridobili v teku mnogih let, na skalo, da nam nihče veter ne odnese ob prvi priliki. Trdno stojmo na braniku, kajti fašizem kaže svoje roge iz vseh kotov. Ako pustimo, da pride do moči, bomo pahnjeni v sužnost, katere se ne bomo z lahkoto otresli.

V tem kritičnem času, ko je že kazalo, da ni nikjer izhoda za delavstvo, se je rodila tretja stranka, ljudska stranka, in mali človek je dobil upanje, da zastavi reakcijo, ki se tako prdržno šopiri po Rooseveltovi smrti. Podpirajmo progresivno stranko in njene kandidate z Wallacem na čelu!

Ne morem razumeti, zakaj nekateri nasprotujejo temu velikiemu poborniku za mir in boljše socialne pravice malega človeka? Kapitalistično časopisje vodi grdo propagando in mu daje pečat komunista. On ni noben komunist, pač pa mož, ki veruje v svetovni mir in zahteva socialne reforme za ameriško ljudstvo. Katherine Kraus.

Ob stoletnici izanskega upora

M. Mikul

(Nadaljevanje in konec.)

Kaj in kako so opravili Izanci na gradu? Grofa Jožefa Auersperga niso dobili, ker je bil v Ljubljani, oskrbnik, logarji in uradniki pa so takoj odhiteli v Ljubljano po pomoč, ali pa se poskrili. Ostala je le služinčad, ki je pozneje pri zasliševanju izdala marsikatero puntarja. Verjetno se komu od škričev res ne bi godilo posebno dobro, če bi ga Izanci ta večer dobili v roke. Lepo pa so postopali z grajskimi hlapi in deklarirali jim pomagali reševati pred uničenjem njihove skrinje z obleko. Glavni udar je veljal grajski pisarni. Puntarjev, oboroženih s cepini in sekirami, niso zadržala nobena vrata. Izpovedi grajskih priči so si edine v tem, da je bilo ves čas po gradu in na dvorišču tako vpitje in kričanje, da se ni mogla razumeti prav nobena beseda. Iz pisarne so znosili vse knjige, papirje, listine in urbarje na dvorišče in znetili iz njih velik ogenj. Iz pisarne so vdrli v druge grajske prostore, kjer so razbili prav vse, kar so videli, ali jim je prišlo pod roko. Vdrli so tudi v kleti. Kar niso mogli spiti vina, so ga polivali po tleh.

Delo, ki so ga Izanci pričeli okrog osmih, pol devetih zvečer, je bilo končano ob enajstih. Vmes jih je enkrat zmotila vest, da prihaja vojaštvo, zato so se umaknili na Pungert, a ko so videli, da vojske ni, so se vrnili. Ob enajstih zvečer so se z glasnim vpitjem in kričanjem hoteli spraviti tudi nad župnišče. A takrat je prišla že vojska (65 pešcev in uancev), zato so se odpravili nad lovski gradič Namršel pri Želimljah. Gradiča, ki ga je doletela ista usoda kot poprej izanski grad, so se lotili nekaj čez polnoči, bili pa so to pot dokaj urnejši in so delo opravili v eni uri. Ko je 16. aprila posebna sodna komisija, v kateri je bil tudi slikar Matevž Langus, ocenjevala napravljeno škodo, so ocenili škodo na izanskem gradu na 2016 gl. 7 krajc., v Namršlju pa 1027 gl. 30 krajc.

Izanci so tako dobro stresli svojo jezo nad grofom. Pokazali so smisel za organiziran in dobro pripravljen upor, niso pa seveda dosegli tistega, kar bi združeni z vsemi podložniki takrat prav lahko, zemljiško odvezo in prostost od tlake in dajatev brez vsake odškodnine. Ker ta izanska revolucija ni našla drugod večjega odmeva, se je gosposka prav lahko odpravila na kaznovanje upornih Izancev. Že 23. marca je prišla na Ig kriminalna preiskovalna komisija, ki jo je vodil "zlahtnič trde glave" mož Primicove Julije, Jožef Scheuchenstuehl. Komisija, ki jo je varovalo vojaštvo, katero je za kazni morala hraniti uporna izanska soseska, je z osumljeni postopala zelo kruto. Obtoženi Štrumbelj izpoveduje pred sodiščem v Ljubljani, da so ga pretepli "kot živino in niso mu pustili niti do besede, temveč so me takoj odpeljali na arest."

Slabo postopanje z osumljeni pa ima poleg sovražnega razpoloženja komisije in vojaštva do puntarjev svoj vzrok tudi v dejstvu, da je med več kot dvesto zaslišanci sodna oblast izvedela, kar je želela, prav za prav samo od grajskih in uradnih ljudi, od podložnikov pa prav ničesar važnega. Če bi na dan upora ne bil na Igu slučajno okrajni komisar in če bi z obema izanskima riharjema ne šel po opravkih v Modičevo gostilno (pregledat je šel blagajno občinskega denarja, ki jo je opravljal Modic) in če bi se grajska služinčad ne potegnila za grofove koristi, bi si prav gotovo Scheuchenstuehl nikdar ne mogel ustvariti vsaj približne podobe upora in najmanj pa, kdo je upor organiziral. Da je bil upor organiziran in to dobro organiziran, mu je moralo biti vsekar jasno. Tristo do petsto ljudi ne pride skupaj in ne gre točno nad izanski grad, če zagori nekje v Iški vasi kres. Že oba izanska riharja sta pokazala kot na glavne voditelje upora vse, ki so bili v terek popoldne v Modičevi gostilni in so nosili pripete bele in rdeče trakove, torej na 40-letnega Antona Zagarja, posestnika cele kmetije iz Iške vasi, na 31-letnega Janeza Kramarja, posestnika cele kmetije iz Iške vasi, po domače Zasljeva, na 24-letnega Janeza Re-

vedali, je bilo, da so videli tega ali onega od glavnih osumljencev, vendar nihče ni vedel natančno, ali je res bil ali ne in na vprašanje, kaj so ti počeli, so odgovarjali kvečjemu to, da so stali pri ognju, bezali ogenj in vplili. Dobro so držali Izanci skupaj, čeprav je komisija tudi neostumljene ljudi prav trdno prijemala.

Zasliševanja so trajala na Igu od 23. marca vsak dan, ves maj, junij, julij, avgust in september, deloma na Igu in v Ljubljani. Že 31. marca so odgnali in to s pomočjo ljubljanske narodne garde v ljubljanske zapore Janeza Reparja, Antona Župca, Antona Zagarja, Janeza Kramarja in Janeza Modica iz Brestaja. Toda samo pri teh ni ostalo. Ko je 13. junija Scheuchenstuehl poročal o uspehih preiskave in podal pred delnim kazenskim sodiščem podrobno poročilo, je bilo v Ljubljani zaprtih zaradi "zločina javnega nasilja in tatvine" že 36 Izancev iz vse izanske soseske.

Po dolgotrajnih razpravah in obravnavah je prva sodba padla 7. oktobra 1848. Janez Repar je dobil eno leto, Jožef Artač dve leti, Jakob Modic 10 mesecev, Janez Kramar eno leto, Andrej Babšek eno leto, Matej Rot 8 mesecev, Jernej Možek 6 mesecev, Jožef Fister 6 mesecev, Anton Rozman 6 mesecev, Martin Boh 6 mesecev, Matej Benko 10 mesecev, Franc Raketelj 1 leto, Martin Pajk 6 mesecev in Anton Zagar 1 leto. Zaporna kazni ni bila težka, težja pa je bila obdoba, da morajo skupno plačati vsi storjeno škodo, ki so jo povzročili. Oproščena sta bila samo dva, ostali pa so bili spušteni na svobodo in je bila obdoba nad njimi izrečena šele 29. decembra 1849. Dobili so je po nekaj mesecev in tednov, vsi pa isto obvezo kot prejšnji, skupno plačati storjeno škodo. Kakšna je bila nadaljnja usoda in ali so prestali zapore in poravnali škodo, ni znano. Dobro začet izanski upor se je torej končal z zaporom in kaznijo nekaterih Izancev.

Leto 1848 je podložnikom res da prineslo zemljiško odvezo, obvezoval pa jih je na težko odplačevanje te odveze. Grad in cerkev, ki sta z odvezo izgubila zemljo, delovno silo, denar in dajatev, nista hotela trpeti škode. — Marsikateri grunt je šel v poznejših letih na boben prav zaradi neizpolnjene plačila, oziroma zaradi dolgov, ki jih je kmet nujno moral napraviti, če je hotel plačati svojo svobodo in svojo zemljo. Ničesar tega bi ne bilo, če bi kdo kmetu leta 1848 ne samo razložil, temveč tudi pokazal, da so podani pravni pogoji, da lahko postane svoboden brez vsake odškodnine in plačevanja. Pravega voditelja torej naš kmet ni imel ne takrat, in ga ni imel vso dolgo dobo, vse do leta 1941. Šele v tem velikem letu mu je pokazala Osvobodilna fronta in stranka pot v popolno svobodo in šele takrat je slovenski kmet to pot tudi nastopil. Pod tem pravilnim vodstvom šele so si novi izanski puntarji in ves puntarski slovenski narod priborili pravo svobodo svobodno zemljo, na njej in z njo pa vse pogoje trajnega in uspešnega življenja. Nikakor torej ni bil slučaj, da so prav v prvih štirih slovenskih brigadah bili dostojno zastopani tudi Izanci. Stara puntarska kri ni zatajila in izanski partizani so se izkazali kot dostojni potomci svojih, vsekakor velikih prednikov.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Slika iz prvomajske slavnosti v Ljubljani; Navod v sprevidu.

JUGOSLAVIJA IZVEDLA POPOLNO NACIONALIZACIJO INDUSTRIJ

Govor predsednika jugoslovanskega zveznega gospodarskega sveta in zvezne planske komisije Borisa Kidriča v ljudski skupščini FLRJ, ki ga prinašamo v zvezi z današnjim uvodnikom. V tem govoru je Kidrič razložil obseg in pomen novega zakona, s katerim je Jugoslavija likvidirala ostanke kapitalizma. —Urad.)

Beograd, 28. apr.—Na današnji seji Zveznega sveta je predsednik planske komisije Boris Kidrič obrazložil zakonski predlog o spremembah in dopolnitvah zakona o nacionalizaciji privatnih gospodarskih podjetij. Boris Kidrič je dejal:

Tovariši ljudski poslanci! Predlagani zakon o izpodbijanih in dopolnitvah zakona o nacionalizaciji predstavlja vzmet za nadaljnje razširjenje in utrditve socialističnega sektorja našega gospodarstva. Na podlagi tega zakona bo nacionaliziranih okrog 10 rudnikov, okrog 65 električnih central, okrog 220 opelnih, kakih 100 šag in 230 raznih drugih industrijskih podjetij, okrog 208 tiskarn in litografij, približno 880 skladišč in 180 klet, okrog 30 sanatorijev in bolnišnic, kakih 550 hotelov, 40 kopalnic in 15 letovišč, okrog 530 mlinskih, okrog 100 kinematografov ter manjše številno zavarovalnih in podobnih kreditnih podjetij, ki so še ostala v privatnih rokah. V celoti bo torej nacionaliziranih približno 3100 podjetij.

Predlagane spremembe in dopolnitve zakona o nacionalizaciji pomenijo, da od sedaj v Jugoslaviji praktično ne bo več industrijskih podjetij, ki ne bi spadala v socialistični sektor našega gospodarstva (burno plaskanje). Kolikor bi pod ukase predsedstva ljudskih skupščin ljudskih republik, ki bodo izdani po sprejetju tega zakona, ne spadala nekatera manjša industrijska podjetja, ki so vendar kapitalističnega značaja, bo njih položaj urejen posebej z drugimi sredstvi. Š tem torej končujemo nacionalizacijo naše industrije. Hkrati lahko v imenu svoje vlade izjavim, da prav zaradi tega, ker nam je uspelo doledno likvidirati kapitalistične ostanke na področju industrijske proizvodnje, ne grozi obrtnikom nobena nevarnost "nacionalizacije", kakor bi to razdi prikazali rasni ljudski sovražniki. Nasprotno, ravno v tem drugem lanskem letu, ki pomeni nov korak in uspeh v graditvi socializma v naši državi, lahko s zadovoljstvom opazimo istočasno naraščanje obrtniške aktivnosti kot posledico povečane proizvodnje strovin in drugega materiala. Mnenja smo, da je sedaj še več pogovov, da se obrtništvu vključi v naše plansko gospodarstvo, ker se delovni obrtniki razlikujejo od kapitalističnih ostankov, in da se s raznimi uredbami in zakoni dejansko uredi položaj obrtnikov. Prav tako smo mnenja, da so nastali ugodnejši pogoji za vedno večje vključevanje obrtništvu v razvoj našega socialističnega združništva.

Ni treba še posebej pojasnjevati, kakaj nacionaliziramo skladišča z zmogljivostjo 10 vagonov in več, mlins z zmogljivostjo pol vagona in več ter kleti z zmogljivostjo 3 vagonov in več. Vsem je znano, da so ravno ta sredstva omogočala njihovi lastnikom protiljudsko špekulantsko delo. Pa ne samo to, ta sredstva so vedno bolj predstavljala središča za zbiranje kapitalističnih ostankov. Kapitalistični elementi se vedno bolj spuščajo v popolnoma vulgarni kriminalni podzemni špekulantski in črne borse, kolikor bolj izgubljajo tla pod nogami in pozicije v proizvodnem procesu.

Prav tako je povsem razumljivo, da nacionaliziramo kinematografe, sanatorije, bolnišnice, hotele, sdravilišča in letovišča, ker smo že toliko utrdili naš gospodarski sistem in državni aparat, da lahko uspešno vodimo nacionalizirana podjetja v korist delovnega ljudstva, njegovega zdravja, odmoru in kulture, brez nevarnosti, da bi prišlo do zastojne javnega življenja.

Predlagane spremembe in dopolnitve zakona o nacionalizaciji pripravljamo v večmesečnem poučevanju. Ta nacionalizacija pomeni predvsem, da se je socialistični sektor našega gospodarstva že toliko utrdil in da je socialistična graditev v naši državi v svojem ustresnem aparatu že toliko napredovala, da lahko brez nevarnosti sestavljamo pod neposredno državno upravo in državno vodstvo, tudi manjša podjetja.

Predlagane spremembe in dopolnitve zakona o nacionalizaciji, da je naša metoda v borbi s kapitalističnimi elementi in ostanke, v borbi za graditev socializma pravilna in da naše politično in državno vodstvo pravočasno izdaja ukrepe, ki ustrezno dosegajo razvojnemu obdobju. Predlagane spremembe in dopolnitve pomenijo končno, da kapitalistični elementi v FLRJ Jugoslaviji vedno bolj izgubljajo svoje zadnje pozicije in da v te borbi, ki ne popušta in v kateri uporabljajo ti elementi obojuna in vulgarni kriminalna sredstva, zmogljivo napreduje graditev socializma.

Predlagane spremembe in dopolnitve zakona o nacionalizaciji pripravljamo v večmesečnem poučevanju. Ta nacionalizacija pomeni predvsem, da se je socialistični sektor našega gospodarstva že toliko utrdil in da je socialistična graditev v naši državi v svojem ustresnem aparatu že toliko napredovala, da lahko brez nevarnosti sestavljamo pod neposredno državno upravo in državno vodstvo, tudi manjša podjetja.

Predlagane spremembe in dopolnitve zakona o nacionalizaciji pripravljamo v večmesečnem poučevanju. Ta nacionalizacija pomeni predvsem, da se je socialistični sektor našega gospodarstva že toliko utrdil in da je socialistična graditev v naši državi v svojem ustresnem aparatu že toliko napredovala, da lahko brez nevarnosti sestavljamo pod neposredno državno upravo in državno vodstvo, tudi manjša podjetja.

Predlagane spremembe in dopolnitve zakona o nacionalizaciji pripravljamo v večmesečnem poučevanju. Ta nacionalizacija pomeni predvsem, da se je socialistični sektor našega gospodarstva že toliko utrdil in da je socialistična graditev v naši državi v svojem ustresnem aparatu že toliko napredovala, da lahko brez nevarnosti sestavljamo pod neposredno državno upravo in državno vodstvo, tudi manjša podjetja.

Tovariši ljudski poslanci! Nacionalizacija bomo, hri ko sprejmete ta predlagani zakon, izvedli prav tako hitro, uspešno in brez večjih zastojev v našem gospodarstvu, kakor smo izvedli lanskeletni zakon o nacionalizaciji (burno plaskanje). V tem je ravno dokaz, da naš zakon niso manifestativne deklaracije o bodočnosti, ampak so juridični izraz dokončnih odločitev dosoredeh in dobro pripravljenih dejstev. V tem smislu bi bilo tudi popolnoma napačno misliti, da smo začeli graditi socializem šele s lanskeletnim zakonom o nacionalizaciji. Socialistični sektor našega gospodarstva se je razvil še iz zaplem premoženja ljudskih sovražnikov in vojnih dobičkarjev. Te zapleme niso bile neke slučajne, neke, kar ne bi imelo razrednega osadja in revolucionarnega značaja. Te stvari niso bile slučajne, kakor tudi ni bilo slučajno nacionalno izdajstvo izkoriščevalskih razredov. Znano je dejstvo, da je nacionalno izdajstvo bivših vladajočih razredov posledica njihovega razrednega reakcionarnega, fašističnega in profašističnega sovražstva do lastnega ljudstva ter odraz dejstva, da so bivši vladajoči razredi za vedno izgubili možnost, nastopiti naše nacionalne interese, da so se iz razrednih razlogov pogreznil v popolno blato nacionalnega izdajstva in borbe proti lastnemu ljudstvu in da je usoda naših narodov prevzela v svoje roke naše delovno ljudstvo, zbrano v Ljudski fronti pod vodstvom Komunistične stranke in tovariša Tita (burno plaskanje).

Zapiomba imovine narodnih sovražnikov je bila prvi pojav socialističnega sektorja v našem gospodarstvu prav zato, ker so med narodno osvobodilno vojno nastale pri nas globoke, revolucionarne družbene spremembe, ker je bila v posebnih pogojih domovinske vojne revolucionarno odpravljena oblast izkoriščevalcev in ker naša ljudska demokracija, kot rezultat teh revolucionarnih sprememb v specifičnih pogojih domovinske vojne in povejnega razvoja ni "stapa", ki bi ji morala šele slediti izgraditev socializma, marveč oblast, pod katero se je gradil socializem.

V tej ljudski oblasti, katere predhodnica je bila revolucionarna rušitev starega državnega aparata, ni morda zmanjšan in izkoriščevalski razred drugega; naša oblast pomeni s svojim raz-

Portret Ivana Cankarja, ki je bil rojen 10. maja leta 1897 na Vrhniki.

volem odpravo oblasti izkoriščevalcev v naši državi. Naša nova armada kakor tudi naš državni aparat sta oboje naše ljudske demokracije, sta torej oboje oblasti, ki je odpravila oblast izkoriščevalcev in ki zato ne more in ne sme storiti nič drugega, kakor da gradi socializem v borbi s ostanki višjih vladajočih razredov. Pri nas so bile "teorije", ki so skušale zanikati socialistični značaj državnega sektorja našega gospodarstva. Te "teorije" so se spojile s "teorijami" o nezadostnih gospodarskih silah naše države, nazadnostnih za graditev socializma. Vse je "teorije" so skušali oviti v fraze, v trditve, da je naša ljudska demokracija šele "stapa", v trditve, da baje našemu političnemu vodstvu še ni uspelo opredeliti značaj naše revolucije in gospodarstva.

Te "teorije" so hkrati trdile, da državni sektor našega gospodarstva ne more biti drugačen kakor državno-kapitalističen in da nimamo dovolj lastnih gospodarskih sil, dejansko so se upirale proti vsem tistim reorganizacijskim ukrepom v našem gospodarstvu, ki so sirmenali za očiščanjem našega novega državnega sektorja od vseh starih kapitalističnih oblik in ostankov. Iz vsega tega je razvidno, da je pravo jedro teh "teorij" o "stapi" in o državnem kapitalizmu v FLRJ Jugoslaviji v tem, da so dejansko le sredstvo za borbo proti graditvi socializma v naši državi.

Tovariši ljudski poslanci! Predlagane spremembe in dopolnitve zakona o nacionalizaciji potrjujejo vse tisto, kar je bilo izrečeno med raspravo ob sprejetju letošnjega proračuna. Te spremembe so v skladu s linijo razvoja naše države, kakršnega hoče naše delovno ljudstvo in kakršnega uresničuje naša država pod modrim vodstvom tovariša Tita. Zategadelj vas prosim, da in zakon sprejmete (burno in dolgotrajno plaskanje).

Predsednik Vladimir Bilčič je tudi Svet narodov sprejel predlog tega zakona. Na ta način začne ta zakon takoj veljati. (Slav. poroč.)

MLADINA SE BO UCILA

na državnih kmetijskih posevkih. Ministrstvo za kmetijstvo LR Hrvatske je izdelalo načrt, po katerem bo mladina najtesje sodelovala pri pospeševanju kmetijstva in združništva. Državna kmetijska in združna posestva bodo sprejela v strokovno izobrazbo 3140 mladincev in mladink.

NAZNANILO:

Ker nas je že več ljudi naprosilo za naslove jugoslovanskih oblastev v Združenih državah, naj tu navedemo, da naslov jugoslovanske ambasade se glasi: Yugoslav Embassy, 1520 — 16th St. N. W., Washington 9, D. C. Naslov urada jugoslovanskega konzula pa se glasi: Yugoslav Consulate General, 745 — 5th Avenue, New York 22, N. Y. in Yugoslav Consulate General, 188 West Randolph Street, Chicago 2, Illinois. Pišete lahko v slovenskem ali hrvaškem ali angleškem jeziku.

Tudi planinski Polšnik je dobil svojo zadrugo

Ljubljana.—Polšnik je mična planinska vas v Zasavju, ki je znanapremnogimturistom. Nemci so v začetku okupacije izselili prebivalce Polšnika z ostalimi okoliškimi vasi vred, Polšnik pa so nato močno utrdili, kjer so imeli važno vojaško oporišče za boj proti partizanom. Prišlo je večkrat do bojev, partizanski odredi so Švabe pognali iz Polšnika in jim nato omogočili, da se v Polšniku niso mogli več naseliti. Zatorej je Polšnik v narodno osvobodilni vojni močno trpel. Ko so se v jeseni leta 1945 začeli vračati kmetiški prebivalci iz vseh strani Evrope v svoj domači kraj, so pričeli takoj z obnovo. Vendar rane še niso povsem zaceljene. S krepko voljo in složnim delom pa se tudi Polšnik obnavlja in vklepa v kolektiv ostalih krajev. Do zadnjega časa so imeli na Polšniku le poslovalnico NAPROZE iz bližnje Litiže. Zdaj pa so prebivalci uvideli, da bodo najlaže napredovali, če se bodo osamosvojili. Sklicali so sestanek in si ustanovili lastno Kmetijsko nabavno in prodajno zadrugo. V novo gospodarsko organizacijo je vstopilo že 130 članov. Trgovinski lokal bo še nadalje v posedajnem trgovalskem lokalu bivše poslovalnice. Govorice so tudi o dvoranji za kulturne prireditve. Odločili so se, da bodo obdržali porbešno meznarijo za zadrugo stavbo z dvoranjo za kulturno prosvetne prireditve. Na Polšniku imajo že ljudsko knjižnico. Lansko leto je bilo mnogo obiskovalci Polšnik ljubljanski in litijski kulturni delavci in so prinesli Polšančanom v dar zbirko sodobnih knjig. Takrat so priredili kulturno prireditev z recitacijami, čitanjem odlomkov iz dobrih knjig, s pevskimi in drugimi točkami kar pod kozolcem blizu poružene ljudske kole. Ko bo urejena dvorana, bo imela ljudska prosveta na Polšniku svoj krov in dvorano in bo dana s tem še večja možnost za napredek te mične gorake vasi.

Pogozdovanje

Krasa

Ljubljana.—V okraju Gorica je v teku velikopotezna akcija za pogozdovanje in melioracijo Krasa. V okviru Ljudske univerze je bilo v tem pogledu na vseh 26 predavanj. Na teh predavanjih pojasnjujejo strokovnjaki in zastopniki državnih in nedržavnih gozdnih uprav ljudstvu pomen in potrebo pogozdovanja goličav, ki bodo prinesle kmetom in skupnosti velike koristi. Gozdovi bodo zaščitili plodno zemljo pred poplavlami in vetrovi, ki odnašajo humus, obenem bodo pospeševali padavine, ker je Kras in drugi goriški predeli podvržen suhi. Pogozdovanje se je pričelo v večjem obsegu že v drugi polovici meseca marca. Dne 17. marca se je zbrala mladina iz vasi Dol-Predmeje, Blakarjev in Otlice na kraški goličavi Platnabliju Lokovec pri Ajdovškini in pričela s pogozdovanjem. Izkopanih je bilo 2900 jam in posajenih 1000 borovih sadik. Na tej goličavi bodo v letošnjem letu nasadili 140 tisoč sadik črnega bora. Nekaj dni zatem so pričeli s pogozdovanjem na Kobiličih pri Čepovanu. Sodelovala je šolska mladina s svojimi učitelji iz Čepovana, Puštal, Vrav in Kovev. Tudi tu bodo posadili 80.000 raznih drevesnih sadik. Predvideno se bo letošnji pomlad posadilo 70 ha površine. Do konca petletke pa se bo pogozdilo še desetkrat več kraških goličav. Goriški okraj nima letos lastnih sadik. Na pomoč so mu prišli upravitelji gozdnih drevnic iz Tolmina, Litiže, Logatca in Mengja, ki so dostavile potrebne sadike. V bodočih letih pa bo okraj vzgojil dovolj drevesnih sadik, ki bodo krile vse lokalne potrebe ter jih bodo celo izvažali. Sedaj že gradijo gozdne drevnice v Čepovanu. Lokah pri Kronbergu in Vipavi. V teh treh drevnicah bodo v tej petletki že vzgojili 12 milijonov sadik raznovrstnega gozdnega drevja.

PRED SONČNIM VZHODOM

NOVELE
ANTON INGOLIČ

(Nadaljevanje)

Ze v domači hiši je postal kot štirinajstleten deček gospodar. Oče, prekupčevalec s svinjami, na pol Srb, na pol Bolgar, se namreč z neke svoje kupčije spleh ni vrnil, ostala sta sama z materjo, Vlahinjo. Njegova rodna vas je bila bolj srbska ko vlaška, zato mati ni nikoli nič pomenila ne na vasi in tudi ne v hiši. Delala je na posestvu, medtem ko je mož trgovač. Po njegovi smrti je delala še več, kajti sin je hotel na vsak način v srednjo šolo v bližnje mesto. Mati je molče privolila, čeprav je vedela, da posestvo ne nese dovolj. Morala je začeti odprodajati. Ob koncu Žikinih študij ji je ostala samo še kočica z njivo. Ko je Žika dobil prvo učiteljsko mesto, ga je mati prosila, naj prodaja, kar je še ostalo, in naj jo sin vzame k sebi. Žika ni hotel o tem niti slišati.

Da bi videli, da ima njegova mati pšenične lase, da je Vlahinja? Ze tako mu ne verjamejo, da je čistokrven Srb. Skrbno je skušal zbrsati vsako sled o svojem poreklu. Vendar se je zaman trudil. Ze po širokem licu, svetlih očeh in rdečkastih laseh ga je vsakdo prepoznal.

Preden so ga premetili v Makedonijo, je petkrat v osemih letih spremenil svoje službeno mesto, deloma po prošnji, deloma po "službeni potrebi". Nikjer se ni mogel vživeti, ne v Moravski dolini ne v Šumadiji ne v Mačvi. Šele na jugu je našel pravo tističe za svoje delovanje. Toda tudi se je zgodilo tako, kakor mu je rekla njegova žena Jela, ki jo je našel na šoli: "Zakaj so te le premetili sem? Tebi v kazni sigurno ne, marveč v kazni tem ubogim ljudem!" Tu se je začel rediti, tu je postal njegov glas visok in zadirčen, tu se je razvil v človeka, ki je smatral, da ni njegova naloga, med neukim ljudstvom širiti prosveto, marveč utrjevati oblast vlade, ki ga je semkaj poslala, predvsem pa utrditi svojo oblast in si zagotoviti udobno življenje.

Vendar tako zadovoljen sam s seboj in svojim položajem, kakor je bil zdaj kot četniški veljak, še ni bil nikoli. Zavedal se je, da ga ne vežejo nikakršni zakoni, da lahko stori, kar koli hoče.

Lepega jesenskega jutra so nemški vojniki onih pet in trideset nesrečnežev privedli na trg. Po pet so jih postavili pred poslopje ljudske šole. Potem je prišla četa vojakov s puškami. Takoj za njimi nekaj častnikov, vojvoda Mirko in adjutant Žika. Ljudje so se zbirali daleč ob hišah in strahoma pričakovali, kaj se bo zgodilo. Pet mladih fantov je stalo zvezanih ob šoli, dvajset korakov pred njimi se je zvrstila četa vojakov in pripravila puške na strel. Častniki, Mirko in Žika so stali malo ob strani. Na povelje so vojniki sprožili. Pet mladeničev se je zgrudilo, toda eden med njimi se je spet dvignil in zăklical: "Živela svoboda!" Naglo je pristopil podčastnik in oddal dva strela v njegova široka prsa. Potegnili so mrtvece na šolsko dvorišče in privedli naslednjih pet. Trije izmed njih so začeli peti in klicati Titu in Stalinu. Toda tudi ti so padli. Zdjaj so vojniki še slabše merili in podčastnik je moral znova dva ubiti z revolverjskimi streli. Pred vho-

dom v šolo se je napravila mlaka krvi in šolski zid je bil okrušen in okrvavljen. Trg se je naglo praznil, zadnjih pet je padlo samo še pred očmi Nemcev, Mirka in Žika.

Zvečer se je Žika širokoustil v kavarni: "Ali ste videli, kako smo napravili z nasprotniki našega naroda? Ste videli, kako močna je nemška in naša pest? Tako bo pokončan vsak, ki samo poskuša rušiti mir in delati nered!"

Njegove besede so padale v prazno. Celo tistih nekaj četnikov, ki so sedeli z njim, mu ni moglo pritruditi, kajti bili so preveč pretreseni od vsega, kar se je zgodilo. Prvič, kar si je za takratne bombe za pas, je občutil, da je sam, in postalo ga je strah.

Od tega večera se sicer ni v ničemer spremenil; hodil in govoril je prav tako oblastno, toda nekeje prav skrito v njem se je oglasila druga osnovna poteza njegovega značaja: bodi v vsem oprezen in gled, da se okoristiš z vsako dano priliko.

Spet so privedli kakih dvajset ljudi, ki so bili obdolženi, da so partizanom nosili hrano. Vendar ni bilo nikakršnih trdnih dokazov za njihov "zločin". Med privedenci je bil tudi sin bogatega kmeta in župana iz bližnje vasi, ki je bil Žikin dober znanec in katerim je že kot "begunski komisar" uredil nekaj stvari njemu in sebi v prid. Župan je prišel Žiko prositi, naj posreduje pri vojvodi, da ga izpuste.

"Toda tvoj sin je med onimi, ki ga obtožnica najbolj dolži. Ne vem, če se bo dalo kaj storiti." Saj veš, Nemci! "

"Govori z vojvodom. Mirko ima pri njih veliko besedo! Vse bom dal, kar hočeš, samo reši mi sina! Govori z Mirkom, tudi njemu ne bom pozabil, kar bo storil moji hiši!"

Kmet je položil na mizo deset tisočakov.

"Vzemi, Žika, in spregovori besedo! Reši mi ga in moja hiša je tvoja hiša, moje posestvo tvoje posestvo."

Žika je hotel vzrožiti, češ tu gre za velike stvari, gre za red in mir v zemlji, za obstanek naroda in domovine, toda ob spominu na nedavno streljanje, ob misli na svojo osamljenost poslednji čas je naglo spravil bankovce.

Vendar ni brez nemira stopil pred Mirka. V veliko olajšanje mu je bilo, ko je videl, da je stvar opravljen laže, kot je pričakoval.

"Prepričan sem, da je polovica nedolžnih," je dejal Mirko ob koncu lokavo, "ne smemo pustiti, da vse postrele, za prvi strah je bilo dovolj. Žika, mnogo sem prepotoval, mnogo sem videl sveta, zato ti povem: v vsaki stvari je treba poznati pravo mero in nikoli ne smeš pozabiti nase. Vojna ne bo večno trajala, torej tudi najina služba ne."

Prihodnji teden je bilo za reko ustreljenih samo osem, ostalih dvanajst so izpustili. Toda medtem so se občinski zapori znova napolnili K Žiki so prihajali očete, matere in sorodniki ter prosili za svoje in prinašali bogate odkupnine. Sprva je Žika jemal, kar je dobil, pozneje je označil višino zneska za vsak posamezen slučaj po dogovoru s svojim vojvodom.

(Dolge prihodnjak.)

ma opaziti. Tam daleč onstran mreže in zidovja so se črtali obrisi istrskega gričevja, ki so počasi tonili v mraku. Za steno, na desni je tedaj začel hoditi človek. Njegov korak je moral biti težak, truden in mlahdrav. Prav do vrat je šel in potem nazaj do okna in zopet in zopet, enolično in enakomerno, kot da bi hotel priti s to svojo hojo naravnost v večnost. Grčar si je skušal predstavljati tega človeka, dolgega in suhega, ki se maha v nogah in zgloblje v križu, kot da bi se hotel vsak hip sesuti na tla in razpasti na kose. Potem je čul podobne korake tudi v celici na levi in kočno še nad svojo glavo. Neprijetno se mu je zdelo poslušati te enolične korake, ki so votlo odmevali in delali še bolj grozno strašno tišino in zapuščenost, ki je vladala okrog njega. Da bi jih več ne poslušal, se je dvignil tudi on in začel korakati od vrat do okna, do vrat. Tudi njegov korak je votlo odmeval na mrzlem tlaču in se odbijal od golih sten.

Tako, sedaj sem tudi jaz v zaporu. Zakaj so me zaprli? Ali nisem plačeval vedno v redu vseh davkov, ki so jih od mene zahtevali? Ali morda nisem izpolnil vseh svojih dolžnosti do države in do človeka? Zakaj so zaprli Janeza? Kaj je napravil on?

Na misel so mu prišle učiteljeve besede, ko mu je nekoč dejal: "Nič ne marajte, Grčar. Ti soči so že šli po Janezovi poti, pa niso omagali. Tudi on ne bo. Naši pradedje so se morali tudi stoletja boriti za staro pravdo. Obešali so jih in streljali, pa niso odnehali, dokler ni zmagala pravica. Tudi naša borba je borba za staro pravdo, za naš dom, za našo pravico."

"Za staro pravdo," je brnelo Grčarju po ušesih in tisti hip je domel vso veličino teh besed. Treba je bilo velikega ponizanja in trpljenja, da je prišel do tega spoznanja. Misel mu je pohlata tja pod Snežnik, objela travnike in njive, ki so se šopirile v bohotni pomladni rasti, objela živino na pašniku, ki pozvanja s svojimi zvonci v toplen soncu, objela hišo, hlev, kašče in ves dom, njegov dom. Za staro pravdo, za dom.—Vzravnal se je v križu in se zagledal skozi omrežje v mrak. Na desni, na levi in od zgoraj so še vedno odmevali težki, enolični in dolgotrajni koraki, kakor tiktakanje ure, ki meri večnost.

III.

Ko se je naslednji dan Grčar zbudil, je bilo že sveto. "Glej, dan je že, zaspal sem," se je prestrašil prvi hip. Mislil je, da je doma in da je zamudil delo, pa se je takoj zavedel, da je v ječi in da se mu nikamor ne mudi. Prišli so pazniki, pregledali celico in tokli po omreženem oknu, da bi se prepričali ali je še celo. Nato so zopet odšli. Dan se je vleklo kot slabo leto. Ure so tekle počasi, brez dogodkov, brez barve, puste in sive. Zopet je hodil gori in dol, dokler ga niso noge bolele. Potem je sedel na ležišče. Kaj sedaj? Kaj mi hočejo? Kam neki me bodo peljali?

Doma polje kriči po delavcih, dom po gospodarju. On pa mora tukaj medlet sam in pozabljeno od vseh, v brezdelju, ki ubija. Bilo mu je neznožno težko, da ni mogel več ne stati ne sedeti. Dovolj, dovolj, proč, proč od tu, je vpilo v njem.

Popoldne, že proti večeru, so zopet prišli stražarji in pregledali vso celico in okno, kakor jutraj. Grčar se je obrnil do onega z rdečimi našitki, ki se mu je zdelo, da mora biti glavni: "Kaj hočete od mene? Zakaj ste me zaprli, kako dolgo me boste še mučili tukaj?"

Oni ga je premeril od nog do glave in zamrmral: "Potrpite, tudi vi boste prišli na vrsto; vsi pridejo na vrsto tukaj, vsak ob svojem času."

Grčar je trpel in čakal. Kaznjene, ki je pobiral smeti po celicah, mu je skrivaj izročil košček papirja: "Od sina, brž skrivaj." Grčar je krčevito stisnil dlan in jo nesel v žep. Ko je bil zopet sam, je stopil v kot in previdno odvil papir. Od sina je, od Janeza, ga je spreletelo toplo po vsem telesu in roka mu je zdrhtela. Potem je čital: "Oče! Nič se ne bojte. Zapri so vas, da bi s tem mučili mene. Kako živo pogodilo, lopov! Vendar bom vzdržal, ker moram vzdržati. Tudi vi morate biti močni, oče. Še

Z industrijske razstave v Trbovljah. Centrifugalna sesilka — v celoti domači izdelek.

vse bo dobro in zlasti vi boste kmalu doma. Pogum, za našo staro pravdo! Janez."

Za našo staro pravdo, je ponovil Grčar in zamišljeno zrl predse. Vso dolgo vrsto let, odkar pomni, je bil tuječ, ki je gospodaril nad njim. Pustili so ga, da je delal in garal skozi vse leto. V jeseni pa so prišli in zahtevali: Plačaj! In Grčar je molčal in plačeval kakor stotine in tisoče drugih. Najprej v kronah in sedaj v lirah. Ko pa je šel na sodnijo, na glavarstvo ali kamor koli, da bi zahteval svoje pravice, so ga podili proč: "Ne razumemo tvojega jezika, povej nam po naše." Samo v času vojne, ko je bilo treba iti v klančino, so znali govoriti po naše, da so nas laže gnali na morišče. Ko pa se je vojna končala, je šlo zopet vse po starem tiru. Tako smo živeli skozi desetletja in skozi stoletja. Kakor on, tako njegov oče i ded. Z vsemi štirimi so se morali braniti, da so rešili pred grabežljivim tučcem vsaj dom in tisto krpco zemlje, ki jim je še ostala.

Sedaj so mu pa zaprli še sina in tudi njega samega, zato ker braniša dom in zemljo, tisti dom in tisto zemljo, ki so jima jo izročili pradedje v varstvo in "oskrbo". Čuvaj jo! mu je še dodelo v ušesih priporočilo njegovega umirajočega očeta. "Bom, bom," si je ponavljal Grčar v mislih: Počasi je zvil skupaj sinovo pisanje in ga spravil na varno. Potem se je vsedel, vtaknil glavo med roke in se zopet globoko zamislil.

IV.

Tako so prešli tedni in meseci. Vsako jutro, ko se je zbudil, se je tolažil Grčar sam pri sebi: "Danes me bodo klicali, da bom vsaj zvedel, česa me dolžijo." Pa je prišel večer in noč in ni bilo nobene spremembe. Naslednji dan se je zopet tako potolažil, čeprav je dobro vedel, da s tem le samega sebe vara.

Pomlad se je prelevila v poletje in tudi to je minilo. Vročina je ponehala in ljudje v ječi so čutili, da prihaja jesen v deželo. Režika mu je pisala nekajkrat. Delo da gre dobro izpod rok. Sosedov Marko jim prihaja pomagat, kadar le utegne. Letina je bila letos dobra, boljša od lanske. Mlavec so končali. Sedaj kosijo otavo v Dolu. Nikar naj se ne vznemirja in naj pazi na zdravje itd. Grčar ni vedel zakaj, ampak imel je vtis, da ga varajo, ker ga nočejo vznemirjati in da ni vse tako, kot mu je hči pisala. Skušal si je predstaviti domače gospodarstvo sedaj, ko ni njega doma. Živina je zanemarjena, orodje pokvarjeno, kašča in hlevi v neredu in zapuščenosti. Res, da je Režika doma in da je pridna. A kaj naj napravi slabotna ženska pod bremenom, ki so mu komaj kos široka moška ramena? Dom, predragi dom; tako ti razpadaš, kot midva s sirom medliva po zaporih. Do kdaj bo to trajalo?

Po dolgih mesecih so se ga končno le spomnili in ga poklicali pred komisarji. Ta ga je ostro premeril od nog do glave: "Ali veste, zakaj ste tukaj?"

"Kako naj vem, če mi pa ne poveste?"

"O, prav dobro veste. Le izprašajte si svojo vest. Izročil mu je neke papirje: "Sedaj ste prosti!"

Grčar se je obotavljaj: "In moj sin Janez? Boste pustili tudi njega domov?" Komisar ga je ironično pogledal in dejal zafkrkljivo: "Ne, ta zdržabzar in politikant pa še lep čas ne bo šel domov. Postavil ga bomo pred sodnike."

V.

Ko je korakal od postaje proti svojemu domu, se mu je smehljalo polje v živih jesenskih barvah in tudi živina na paši se mu je zdelo, da je veselo mukala kot v pozdrav. Od daleč

mu je poredno mežikal beli dom, od katerega so se poslavljali poslednji žarki popoldanskega sonca. Grčarju je bilo toplo pri srcu, kakor že dolgo ne. Vsa teža prejšnjih dni mu je padla z ramen in čutil se je močnega in silnega kot takrat, ko je peljal svojo ranjko ženo kot nevesto na prenovljen dom.

Ves čas do večerje je hodil po hiši, po hlevu, svinjaku, kašči in vrtu. Vse je hotel videti, vse pregledati. To bo treba popraviti, ono zavreči, to predelati. Streha pušča, gredo bo treba ojačiti in nekaj strešnikov nadomestiti z novimi. Vseposvod je vpilo in klicalo po gospodarju. Vendar si je moral priznati, da je Režika dobro gospodinjila in da je pričakoval, da bo našel slabše. Uboga Režika! Komaj da jo je kratko pozdravil. Bolj ga je vleklo k hiši in gospodarstvu, kakor pa da bi malo pokramljal s hčerko. Potolažil se je, da bo tudi zato še imel dovolj časa.

Pri večerji so le malo govorili. Hlapec in dekla sta kmalu odšla za večernimi opravki. Z Režiko sta ostala sama za mizo. Toliko mesecev se nista videla, veliko bi si imela povedati, pa nista vedela, kako in kaj bi začela.

"Kaj pa o Janezu, ali kaj veste," je končno spravila Režika iz sebe. "Ali bodo tudi njega kmalu izpustili?"

"Janez? Ne, ne bodo ga še. Pred sodnike ga bodo poslali," je dejal Grčar in povsili glavo, kot bi se sramoval in bi bil on kriv, če se je vrnil brez sina domov. "Le kaj ga bodo sodili, saj ni ničesar kriv."

Režika ni vprašala ničesar več. Čez dolgo časa se je Grčar zdrl: "Pojdi k sosedovim in vprašaj, če bo lahko prišel jutri Marko malo pomagat. Dosti dela imamo in ne bomo mu samt kos."

Režika je molče odšla. Grčar je ostal sam za veliko družinsko mizo. Nekaj časa je tako zrl predse, potem pa je sklonil glavo in skrtil obraz v dlan. In vsa hiša se je pogreznila z njim v globok molk.

WANTED
GIRL OR WOMAN
to take care of private home. Couple and two grown girls in family. In business and gone most of the day.
Private room
Good pay
Call Spaulding 3859
up to noon and after 6 o'clock P.M.

JANITORS
Steady work—52 weeks a year
Starting wage
Men
\$54.60
MAINTENANCE
FIXTURE CLEANERS
WAXERS
MOPPERS
Day Shift
Pension Plan
Sick Benefit
Hospitalization
Free Insurance
Inquire 8:30 to 4:30
Room 1222 125 S. Clark

"PROLETAREC"
—Socialistično-delavski tednik—
Glasilo Jugoslovanske soc. zveze in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleškem jeziku. Stane \$3 za celo, \$1.75 za pol. Si za četr let.
NAROCITE SI GA!
Naslov:
PROLETAREC
CHICAGO 23, ILL.
2301 South Lawndale Avenue

SLOVENE RECORDS
10-inch records 79c COD. plus postage
C-1201 Be happy, polka
Bye-bye-baby, polka
C-1214 My honey is wandering in Tyrol; St. Clair polka
C-1220 Too fat polka; Jolly polka F. Yankovic and his arch
C-1192 Alpine waltz
Lampighter's polka
C-1211 Village tavern polka
Lumberjack — polka
C-1215 Marianna polka
Hit and miss polka
F. Zajc and his Polkateers
T-103 Silk Umbrella polka
Linden Tree — waltz
T-106 Tivoli Park Polka
Village Square Polka
T-114 Red Wine — Polka
Edelweiss waltz
Ernest Benedict Quartet
R-574 Na Marjanec, Polka
Clarica (Clara) Polka
R-575 Clevelandki Valček
Malo Nocek, Polka
J. Perush and his Tav. Band

Write for free list of all new SLOVENE records, the largest selection in U.S., by the best Slovene artists, to:
PALANDECH'S
536 S. Clark Street, Chicago 5, Ill.

NAROCNIKOM
Datum v oklepaju, na primer (May 31, 1948), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Oče in sin

Marinčič Ivo

To, kar vam bom povedal, se je zgodilo pred 15 leti, ko je bil fašizem na vrhuncu svoje moči in je bilo treba res neomajne vere, da je megal človek še upati v boljše bodočnost.

Grčar je postal na ogonu in se ozrl po njivi. Pred njim, vse tja do podnožja hriba, se je zibal klas pri klasu in nalahno priklanjal svojo težo proti zemlji. Na vzhodu, tam za Snežnikom, je šop zlatih pramenov najavljaj skorajšen prihod sonca. Stegnil je roko, odtrgal dozorel klas in ga potekal v roki.

"Dobra letina bo, ako še zadnji čas ne pride toča in uniči pridelka," je menil Grčar sam pri sebi in se zamislil nazaj. Z Janezom sta oraala vse popoldne, potem je Grčar sejal, Janez, njegov sin, pa je branal. "Hi, hot," je vpil nad konjem, ki ni hotel delati prav. On pa je počasi korakal med brazdami in v širokih zamahih sipal zrna po njivi.

Danes pa ni Janeza na polju in tudi doma ga ni. Neko jutro so prišli orožniki, vklelni so ga in odgnali. Kam? Kdo ve? Da je v ječi, zaprt, to je gotovo. Ali je v Reki, ali v Kopru, ali kje drugje, tega niti Grčar, niti njegova hči Režika nista mogla doznati. "Janez, moj sin!" se mu je izrgalo iz prsi kot tekuč vzdih.

Sonce je stegnilo svoje božajoče prste po njem, po njivi, po travnikih, ter jih objajalo z mehko jutranjo svetlobo. Iz ogona se je dvignil skrjanec, švignil pod nebo in zapel jutranjo pesem.

sem. Za njim se je dvignil še drugi, tretji.

Ko je prišel do doma, mu je okrog ogle planila naproti Režika: "Oče, policija je zopet tu. Vas iščejo."

"Mene?" se je vzdrnil iz težkega premišljevanja Grčar. V tistem hipu je bil že policijski komisar pri njem. Za njim sta stala še dva policaja. Komisar je nekaj govoril. Grčar, ki je znal samo nekaj besed v italijanski, ni ga ni razumel. Tudi ni mogel zbrati svojih misli, da bi razumel vsaj tisto malo besed, ki jih je poznal. Vendar je natančno vedel, kaj hočejo in po kaj so prišli: "Ni jim dovolj ena žrtev, ni jim dovolj, da so odpegljali Janeza. Sedaj so prišli še pome."

Ko pa je komisar končal, so ga uklenili. Ko se je železo dotaknilo gole kože v zapetuju, ga je neprijetno spreletelo po vsem telesu in nepopisna žalost mu je segla v dno duše. Za hip je pozabil na dom, ki je ponosno stal ob poti, na Režiko, ki je glasno jokala poleg njega. Ko se je zopet zavedel, je že sedel v avtomobilu. Hčerkin jok ga je vzdramil. Zdržnil se je in pogledal okrog sebe. Po cesti so prihajali ljudje. Niso se upali blizu in so samo od daleč gledali na žalosten prizor. Hiša se je kopala v sončnih žarkih, okna so blestela. Režika se je krčevito držala, vozila in glasno jokala.

Grčar je hotel dvigniti roko, da bi jo pobožal, pa se je spomnil, da ne more, ker je uklenjen. Samo glavo je okrenil k njej: "Režika!" Prenehala je ihteti in se z objokanimi očmi ozrla na nj. "Režika, čuvaj dom, naš

je in naš mora ostati. Janez se bo vrnil in tudi jaz se bom vrnil. Skrbi za red, skrbi za živino. Zbogom, Režika!"

II.

"Tam je ležišče in tukaj je voda," je rekel paznik in ga pustil samega. Zaloputnil je vrata za seboj. Njegovi koraki so odmevali po hodniku vedno tiše in tiše, dokler niso popolnoma zamrli nekje v daljavi. Nastala je mučna tišina. Grčar je s težavo napravil tistih par korakov do ležišča in takoj sedel. Skušal je zbrati svoje misli in urediti doživljaja današnjega dne. Kako je bilo? Glava ga je bolela, vse se je mešalo in pripletalo v njej, da si ni mogel ustvariti jasne slike. Spomnil se je samo svojega prihoda v zapore. Da. Gnali so ga skozi vrsto mračnih hodnikov in potem čez neko samotno dvorišče, na katerem ni bilo žive duše. Samo na nasprotjem koncu je nekdo hodil gori in dol, od enega zidu do drugega.

Ko je stopil on na dvorišče, je oni drugi dvignil glavo in zapvil. Bil je Janez. Hotel je skopčati proti njemu. Tudi on mu je zaklical in hotel k njemu, k svojemu sinu. Tedaj ga je zgrabilo več močnih rok, ki so ga potegnile nazaj. Tam na drugem koncu so prav tako vlekli Janeza proti drugim vratom. Videl je še, kako mu je blede in izmognano obličje zaplalo v krvi, kako se je skušal iztrgati biričem.

Skozi zamreženo okno je lezel mrak. Dolga in ozka sobana se je še bolj razširila. Gole stene so ga gledale mrzlo in trdo. Ležišče v kotu je edino motilo to enoličnost, vendar ga je bilo v velikem, praznem prostoru ko-